

ПРИМЕР ШКОЛСКОГ ЕСЕЈА¹

Меша Селимовић: „Дервиш и смрт”

Роман Меше Селимовића „Дервиш и смрт” написан је и објављен у другој половини 20. века те припада савременој књижевности. У својој прози Селимовић се бавио промишљањем човекове судбине и судбине света, а његова дела обележавају психолошко профилисање ликова, егзистенцијализам и модерност. Његов роман „Дервиш и смрт” одликује се медитативно-есејистичким приповедањем и обрађује универзалне теме трагичности људске егзистенције и насилне власти.

Главни јунак романа „Дервиш и смрт” је Ахмед Нурудин, који записује свој текст у стању усамљености и агоније непосредно пред властиту смрт, а своју муку назива побуном. Он је дервиш који је, све до момента кад му је брат ухапшен и заточен у тврђави, свој живот проводио у миру и извесности текије. Мучен осећањем кривње због братове смрти те страхом и незнањем, јунак романа запада у егзистенцијалну кризу. Осећа да је његов живот промашен и протраћен, а да га сад не може више променити: „Четрдесет ми је година, ружно доба: човек је још млад да би имао жеља, а већ стар да их остварује.”

За јунака романа писање је важно и вишезначно, али и мистериозно јер из њега извлачи и оно што није имао намеру да каже. Нурудин писању придаје обележја оностраног, па га назива „шејтанским послом”. Писање има моћ да открије оно што јунак жели да заборави јер је било превише болно – на пример своју кривицу, срамоту и издају. Иако га разоткрива, писање је за јунака истовремено и једино сигурно место, јер у стању усамљености може да разговара са самим собом и листом папира. Текст који ће остати иза њега Ахмед Нурудин тумачи као сведочанство, али и као оптужбу, јер текст може да разоткрије и оптужи и онога који га пише. Напослетку, јунак поистовећује писање са животом и смрћу, које ниједно људско биће не може да избегне: „Али више нема спаса,

¹ Овај есеј није аутентичан ученички есеј, него пример правописно и граматички тачног интерпретативног есеја с могућим одговорима на задане смернице. Ученике се подстиче да слободно и креативно промишљају одговоре на смернице за писање школског есеја.

ово писање је неминовност, као живљење, или као умирање. Биће оно што мора, а моја је кривица да сам оно што сам, ако је кривица.”

Осећање кривње, заточеништво, усамљеност и близина смрти проузроковали су егзистенцијалну кризу јунака романа, али и његову потребу да пише и тиме да смисао свему што је проживео. Чак и кад јунака не приказује у најлепшем светлу, његов ће текст, односно роман који читамо, бити у стању да оправда и искупи један упропаштен живот. Живот Ахмеда Нурудина је можда био промашен, али све његове погрешне одлуке, несигурности и страхови читаоцу романа „Дервиш и смрт” могу бити вредна лекција и утеха.